

schouwing en wereldbeeld niet van elkaar gescheiden zullen worden; dat het wereldbeeld niet slechts quantitatief zal worden verstaan, maar vooral ook kwalitatief, dat het materieele en het energistische niet alles zal zijn, maar dat het geestelijke de eereplaats zal hebben. Het Calvinisme ontleent de principes, noodig voor de constructie van een wereldbeeld, aan den Bijbel. Welke principes wordt niet gezegd. Het maakt een ijverig gebruik van de welgefundeerde resultaten der sterrenkunde, maar het beschouwt deze als onvoldoende voor de constructie van een wereldbeeld. Waarom wordt niet vermeld. Het Calvinisme verwerpt theorieën over het begin en het einde van het heelal zooals van Kant, Laplace e.d. Het leert, dat de zonde effect heeft op de wereld der sterren en dat daarom in de sterrenwereld nooit een gave regelmaat gevonden zal worden. Op grond waarvan het Calvinisme dit leert, wordt niet gezegd. It permits men to speak of millions of light years and light centuries only as a help for human calculations even as it makes use of the infinitesimal in mathematics, but it denies that there is any reality-value in them. Let wel, het Calvinisme ontkent, dat dergelijke afstandsbepalingen der sterrenkunde eenige werkelijkheidswaarde bezitten.

Dit is dus het standpunt, dat Hepp tegenover de resultaten der sterrenkunde inneemt. Gronden voor zijn meening voert hij niet aan. Ook is zijn standpunt niet heelemaal duidelijk. Het blijkt niet, of hij ook bezwaren heeft tegen de afmetingen van het Melkwegstelsel, of dat alleen de afstanden der spiraalnevels hem niet kunnen bekoren. Maar toch is er alle reden voor een ernstig protest. Wij hebben straks in den breede geschetst, hoe het moderne astronomische wereldbeeld tot stand is gekomen. Wij hebben er op gewezen, dat de conclusies met groote voorzichtigheid langs verschillende wegen zijn afgeleid. Het gaat niet aan deze resultaten zoo maar zonder meer ter zijde te leggen. Wanneer het Calvinisme dit inderdaad zou doen, zou het zich buiten de beoefening der wetenschap stellen. Het zou dan als wetenschappelijk stelsel hebben afgedaan.

Wij komen tot de vijfde lezing: Het Calvinisme en de Geologie. Op deze lezing zouden wij nog veel meer kritiek kunnen uitbrengen dan op de vorige. Wij zullen dit niet doen, wij zullen den auteur niet op den voet volgen, maar ons beperken tot eenige hoofdpunten.